

IULIANA ALEXA
(coordonator)

De ce am plecat din România

CORINT
ISTORIE
AUTORI ROMÂNI

IULIANA ALEXA este absolventă de Filologie la Universitatea din București. A lucrat timp de peste 20 de ani ca jurnalist. Între 2007 și 2019 a fost redactor-șef al revistei *Psychologies* România, iar în prezent lucrează în domeniul comunicării politice la Parlamentul European. A mai publicat, în calitate de coordonator, volumele *Românii la psiholog* (2014), *Creierul de homo sapiens* (2016), iar în 2020 a debutat cu un volum de versuri numit *Poemele Baronului Beau și alte fofitaje*. Este pasionată de modul cum gândesc oamenii și mai ales de modul cum comunică, iar prezentul oferă arii foarte bogate de studiu și contemplație a comportamentului omenesc în contextul comunicării (jurnalism, social media, comunicare politică etc.). Acest volum este menit să dea o voce sau, după caz, să amplifice vocea celor care comunică în mai mult de o limbă, în mai mult de un spațiu cultural și omenesc. Un fel de microfon de hârtie.

Redactare: Florin-Răzvan Mihai

Tehnoredactare: Roxana Coste

Design copertă: Dan Mihalache

Ilustrație copertă: ©Vatolstikoff/Shutterstock

Toate drepturile asupra acestei ediții în limba română aparțin
CORINT ISTORIE AUTORI ROMÂNI, un imprint al CORINT BOOKS,
str. Mihai Eminescu, nr. 54 A, București.
www.edituracorint.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

De ce am plecat din România / vol. coord. de Iuliana

Alexa. - București : Corint Istorie autori români, 2022

ISBN 978-606-088-071-4

I. Alexa, Iuliana (coord.)

821.135.1

Cuvânt-înainte

Românii plecau masiv din România până în pandemie. Am acceptat toți acest fapt cu o ridicare din umeri, fatalistă, mioritică, defetistă, cu aerul că „asta e, ce să facem”, când ar trebui să simțim panică și urgie. Desigur, prima motivație la care te poți gândi când auzi că cineva a împachetat și a plecat este cea economică sau cea politică, „scârba” de politica românească, oboseala de eforturi în van, dezgustul moral de ceea ce vezi zilnic în mass-media. Dar oare e numai atât? Plecarea din țara de obârșie e un gest major, să-ți recalculezi ruta destinului – mai ales când nu mai ești la prima tinerețe – și să o iei de la capăt pe alte meridiane nu e ceva anodin, este ceva ce îți stresează toate sistemele.

Am început să mă gândesc la această carte după ce eu însămi am trăit mai bine de un an în Belgia, unde am cunoscut mulți români foarte bine situați social, plecați de ceva vreme, și care mă intrigau: cât a mai rămas din țara lor de baștină în ei? Cât îi mai interesează ce se întâmplă în țară? Ce este apartenența la o țară? Cât de relativă și de subiectivă este cetățenia, dincolo de cea din acte? Mă simțeam atât de bine în Belgia, încât nu înțelegeam de ce nu am plecat mai devreme către Bruxelles.

În Belgia am ajuns la o vârstă la care mulți se gândesc să se întoarcă acasă, după ce am petrecut cei mai buni ani ai

vieții și carierei în România. Dar în România mă plictiseam. Avusesem noroc să fi fost mai bine de un deceniu pe o poziție foarte interesantă în mass-media, am fost redactor-șef al unei publicații internaționale, *Psychologies*, ocazie cu care am cunoscut o mulțime de oameni interesanți, intelectuali fascinanți sau artiști cu hipnoză, aveam stabilitate, o casă a mea, timp destul, respectul multor oameni care mă citeau și pe care ideile mele (sau ale altora prezentați de mine) îi ajutau. Făceam voluntariat pe unde era nevoie, ieșeam la protestele de stradă devenite ocazii oarecum mondene, într-atât ne era de clară ideea (ciudată) că trebuie să ieși în stradă o dată la două săptămâni, aveam prieteni minunați, cărți bune, puteam călători undeva departe o dată pe an, eram mulțumită.

Am plecat în Belgia ca să „schimb mediul”. A fost tot ce am putut oferi ca explicație și era adevărat, aveam nevoie acută de o schimbare de mediu, pentru că, din punct de vedere cultural și ideatic, România e un spațiu marginal, iar cultural, bălțește în această marginalitate. Apoi, pentru că voiam să vorbesc alte limbi, să simt alte texturi, să alerg în alte parcuri. O nevoie senzorială de nou și de necunoscut ireductibil. Sigur, acum accesul la noutate e la un click distanță, veți spune. Dar nu e chiar așa. Chiar dacă rețelele sociale anulează granițele, interacțiunea digitală este doar la jumătate ca informație, intensitate, mărci nonverbale și paraverbale, versus cea „față către față” – și o spune o introvertită care calculează atent câtă astfel de interacțiune suportă (asta aveam să constat în lunile lungi de pandemie și restricții de deplasare, dar de comunicare explodată în mediul digital). Cu alte cuvinte, în comparație cu cei care pleacă din disperare sau din dezgust moral, eu am plecat dintr-o blazare aproape frivolă. Sigur, eram și eu sătulă de ceea ce vedeam în mass-media, în politică și administrație.

Dar cred că ne putem oricând crea coconul personal de bine, astupându-ne ocazional urechile sau băgând capul în nisip pentru a ne încărca bateriile și a o lua de la capăt. E chiar sănătos. Sau nu e? Vedeți voi, a rămâne și a lupta pe baricade este o altă opțiune ce merită investigată. Ce fel de creiere au cei care sunt de două ori mai prosociali decât mine? De ce simt ei nevoia să se implice mai mult decât mine (sau decât tine)? De ce nu pleacă? E ceva compulsiv? Se poate controla? Unde e limita? Dar, bine, toate aceste întrebări le voi explora, poate, în alt volum.

Acestea și multe altele m-au făcut să-mi pun întrebări despre plecare în această carte și să le adresez și altora, ca să văd cum răspund ei. Cred că întrebările corecte sunt mai bine de jumătate din câștigul intelectual dintr-un domeniu. Nu am pretenția că am formulat eu cele mai subtile întrebări, sunt mai curând unele de bază, dar pentru mine (încă) sunt obsedante.

Așadar, de ce pleci? Pleci din disperare economică? Da, dar pleci și pentru că mediul profesional din România nu te mai stimulează intelectual și ai nevoie de mai mult. (Dar este asta o motivație clară? Pentru cine? Și, mai ales, cât de accesibilă?) Pleci din exasperare morală în fața peisajului politic dezolant, cu alte cuvinte pleci *pentru o idee*. Or, asta e ceva cu adevărat extraordinar, pentru că arată că oamenii pot acționa din motive ce țin de ceva abstract, nu de nevoi imediate. Pleci pentru că nu te adaptezi mediului care nu te conține din punct de vedere etic, pleci pentru că vrei să vezi la televizor ceva decent, sau pentru că vrei să vezi pe stradă piste de biciclete ori clădiri de patrimoniu respectate. Cu alte cuvinte, pleci dintr-o exasperare estetică?

Dar poate pleci pentru că, pur și simplu, vrei să respiri alt aer, să trăiești în altă țară și gata. Până la urmă, cine spune că

trebuie musai să faci parte dintr-un proiect anume într-un loc sau altul de pe bucata asta de rocă numită Pământ? Că trebuie să pleci umilit și obidit? Poate pleci din curiozitate. De ce e musai să salvezi pădurile? De ce să te stresezi pentru că a luat PSD alegerile când poți să faci marketing digital în Thailanda (zic și eu) și să donezi câteva zeci de euro pe lună unui ONG ecologist (dacă asta îi este dorința) și, în rest, să revii în România doar când schimbi pașaportul? Cu alte cuvinte, ce greutate afectivă are geografia? Te impregnează un loc până la durere? Poți iubi România „cu o ură grea”, precum Cioran, de pe o terasă din Bangkok? Sau din Bruxelles? O iubești mai indulgent de la depărtare? (Mie așa mi se pare.) Ce înseamnă atașamentul față de un loc? E ceva deconstruibil sau te locuiește pe viață? Este acest atașament ceva transmisibil copiilor tăi? E legitim să vrei să-i faci să simtă și ei că sunt puțin români, dacă ei sunt născuți și crescuți în Germania sau în Spania și nu le pasă deloc de PSD?

Desigur, astfel de proiecte livrești au mai fost inițiate, dar eu cred că e nevoie de încă vreo cinci, șase astfel de cărți care să sondeze întrebările emigrației. Pe mine mă interesa inițial emigrația din ultimii 10 ani, când am intuit că exasperarea ajunsese la os în țară, sentimentul că ne rotim în gol, că tot PSD câștigă alegerile, că șpaga e brand național. Apoi mi-am dat seama că mă autolimitez, mai ales când am primit zeci de răspunsuri entuziaste la mesajul meu de pe Facebook ce făcea chemare spre cei plecați să-mi răspundă la întrebări. Mi-am dat seama că oamenii au o sete reală de confesiune pe acest subiect, că abia așteaptă să spună, să se descarce.

I-am întrebat pe cei din această carte aproximativ aceleași lucruri: când și unde au plecat, dacă au plecat la ceva sigur sau nu, care le era situația profesională și familială, la ce se

gândeau când au decis să facă pasul, dacă ar mai repeta gestul, ce au primit din partea țării de adopție și nu au primit de la țara de baștină, cum s-au adaptat, ce abilități sunt necesare, dacă se simt vinovați pentru că au părăsit România și ce reprezintă pentru ei România astăzi, dacă e țara vacanțelor sau locul unde vor reveni. Este un proiect jurnalistic mai mult decât unul literar, nu am căutat calofilia textelor și nu le-am editat în acest sens, deși este evident că unii dintre respondenții mei au talent la scris. Am căutat răspunsuri la rece, le-am cerut să nu se grăbească, să mediteze la ceea ce au trăit, să cearnă emoțiile și să le filtreze prin sita timpului trecut și a rațiunii, să generalizeze. Unii au făcut asta mai bine decât alții, s-au scuzat că nu au obișnuința scrisului, dar toți au spus că a fost un demers cathartic și că sunt recunoscători că își pot comunica experiența.

Cele de mai sus, de fapt, sunt întrebările pe care mi le adresez mie. Pentru că, odată plecat și integrat în altă țară, este inevitabil să te întrebi ce urmează. Revii? Rămâi? Dacă nu ai copii care să-ți ancoreze viitorul și să facă decizia simplă („Stau ca să-i ofer o educație de calitate și expunerea la un mediu social eterogen, cosmopolit”), atunci plutești în indeterminare. Ai vrea să stai, dar e foarte tentant și să revii acasă, simți că poți face lucruri și colo, și colo. Și atunci ce hotărâre iei? Timpul e limitat. Ce ar trebui să atârne în balanță? Responsabilitatea față de țara de baștină? Patriotismul? Ciudat, simt greutatea acestui cuvânt de când trăiesc în altă țară, dar nu știu ce definiție să îi dau. Ce înseamnă să fii patriot? Să rămâi și să lupți? Cât? Când te oprești, adică? Înseamnă să pleci și să revii? E logic să te simți responsabil când ceilalți nu se simt? E firesc să te simți atât de atașat de România?

Cartea aceasta mi-a oferit ocazia de a medita la aceste întrebări fără să le găsesc un răspuns (încă). Poate că plecarea este

un proiect mereu deschis, fără definiții, fără contur. Fără îndoială, este unul dintre gesturile mari pe care le face cineva într-o viață. Eu cred că suntem făcuți să ne înrădăcinăm undeva, sunt rari cei care pot trăi oriunde și oricum, fără un cerc stabil de prieteni, o familie, un „acasă” aproximativ, mai ales după o anumită vârstă. Așa cum suntem făcuți să trăim în monogamie, fie ea și serială, la fel, suntem făcuți să ne atașăm cumva de un loc.

IULIANA ALEXA

Alexandru Ciprian Lungeanu trăiește în Belgia din 2017

„Din punct de vedere profesional, performanța din România este absolut egală și de multe ori peste cea din Belgia”

Am plecat în septembrie 2017. De câțiva ani lucram în consultanță pentru o firmă care avea foarte mulți clienți în Orientul Mijlociu. Mai erau și în alte state, dar eu am participat doar la proiecte din Orientul Mijlociu, am călătorit constant vreme de câțiva ani în Liban și Turcia. Într-o zi am primit un telefon de la o firmă de recrutare din Londra care căuta consultanți pentru „un client din Belgia”. Inițial, am crezut că este o glumă și nu am luat deloc în serios propunerea. Am acceptat să discut cu ei mai mult din curiozitate, eram convins că nu voi pleca nicăieri. Pe măsură ce discutam însă, lucrurile au devenit mai interesante. Trebuie să mărturisesc că argumentul decisiv pentru mine a fost cel financiar. Îmi plăcea foarte mult ceea ce făceam și faptul că aveam ocazia să interacționez cu două, trei bănci diferite în fiecare an mă ferea – mi se părea mie – de plafonare. Și mă ajuta să rămân deschis la nou. În plus, mă atrăgea și ideea că aveam ocazia să vizitez țări variate și să interacționez în mod direct cu medii culturale foarte diferite față de cel cu care eram obișnuit. Totuși, în cele din urmă, am decis să plec. Pe lângă argumentul financiar, care a

fost foarte important, a contat și că plecarea reprezenta un pas corect în carieră, un pas care putea să îmi deschidă perspective noi în viitor.

În România nu mă plictiseam deloc la job, era un post foarte interesant. În aproape patru ani la Loxon cred că am învățat, per total, cam cât în cei 12 ani de carieră anteriori. Eu consider plecarea un pas corect pentru viitor, iată mai jos de ce. Nu vreau să fiu ipocrit, îmi dau seama că multe din aceste motive țin pur și simplu de aparențe, dar asta nu le face mai puțin reale.

Ajută să poți arăta că ai experiență internațională. Arată că te poți descurca într-un mediu considerat mai dificil (nu e mai dificil, e mai ușor) și că ești gata să îți asumi noi provocări.

Eu lucram la o firmă foarte mică în România (firma-mamă din Ungaria era ceva mai mare, dar în România eram aproape un start-up) și am văzut cum multe companii – la care mergeam oarecum constant la interviuri – apreciau mai mult activitatea mea anterioară, de corporație, decât ceea ce făceam la Loxon (deși la Loxon provocările erau mult mai mari). Să lucrezi la o mare bancă în Occident este încă un lucru apreciat în România. Îți oferă mai multe oportunități când și dacă te întorci de acolo.

Așa cum am spus, lucram la o firmă mică la care ajunsesem cam cât de sus se putea la momentul respectiv. Mi s-a părut că posibilitățile de promovare se închid (greșeam) și că într-o mare corporație sunt întotdeauna posibilități (aveam dreptate).

În fine, pot să mai dau un exemplu anecdotic de pe profilul meu de LinkedIn. Eu verific în mod regulat ce joburi mai sunt disponibile pe profilul meu atât în România, cât și în Belgia. Pentru fiecare poziție deschisă în România, găsesc zece deschise în Belgia. Adevărul e că România, în pofida reputației de

hub IT, are poziții deschise mai mult pentru dezvoltatori sau pentru lideri tehnici. Desigur, nu se rezumă doar la asta, există și multe alte poziții, dar vizibil mai puține decât în Belgia.

Am tot criticat România de-a lungul timpului și, cel puțin într-o privință, vreau să fiu sigur că nu sunt greșit înțeles. Din punct de vedere profesional, performanța din România este absolut egală și de multe ori peste cea din Belgia. Este un fapt care poate nu este încă asimilat, poate nu multă lume îl conștientizează, dar este adevărat. Și acest lucru este valabil nu doar în marile corporații, dar și în situații curente. „Meseriașul” român (un instalator, să zicem) este mult peste cel belgian. Este mai rapid și munca lui este de calitate mai bună.

Când am plecat nu eram căsătorit, ci într-o relație stabilă și de lungă durată, aceeași în care sunt și acum. Totuși, aș spune că situația mea este puțin privilegiată din acest punct de vedere. Chiar și în timpurile pre-pandemice eu aveam dreptul să lucrez o săptămână pe lună de acasă. În plus, partenera mea călătorește și ea destul de mult și, în mod normal, lucrează cam o săptămână pe lună din Bruxelles. Astfel, acest aranjament ne permite să fim împreună două săptămâni în fiecare lună, ceea ce este un bun fundament pentru o relație sănătoasă.

Când am plecat, eram *project manager* la o firmă de consultanță IT specializată pe domeniul financiar. Cei mai mulți clienți ai noștri erau din Orientul Mijlociu. Etapele normale ale unui proiect includeau călătorii dese la clienții noștri, iar printre acestea se intercalau perioadele de dezvoltare și testare, care se desfășurau în România. Din punct de vedere financiar, mă descurcam destul de bine pentru standardele românești, care sunt cam jos. Și nu mă refer aici doar la venituri.

În IT, România a ajuns la un nivel decent de remunerație. Dar, pe lângă venituri, există multe alte aspecte care, în general,

sunt ignorate. Ca să ofer doar un exemplu: în Belgia, compania pentru care lucrez contribuie și la un fond de pensii suplimentar pentru mine, ceea ce la noi ar fi Pilonul 3. Același lucru l-am avut în România în ultimii 10 ani, dar contribuția companiei nu a trecut niciodată de 1 000 de euro pe an, în timp ce în Belgia se ridică la 10 000 de euro pe an, diferență pe care o vezi mai clar în momentul pensionării: 30 000 versus 300 000 de euro. Poate că pun prea mult accent pe această idee, dar vreau să subliniez că în România trebuie să ai grijă să-ți planifici singur viitorul.

În România, experiența mea profesională era remunerată cu două tipuri de venituri: 1. salariu corporatist (unde nu am trecut niciodată de 1 500 de euro net) și 2. venituri PFA, care se ridicau la peste 3 000 euro.

Bun, îmi dau seama că pare destul de bine. Dar nu este chiar așa de grozav. În primul rând, la veniturile PFA pe norma de venit, eu nu știu ce fel de pensie îți asigura statul român, bănuiesc că foarte mică (după cum sunt și contribuțiile). Perspectiva mea, dacă aș fi continuat la fel, ar fi fost ca, în momentul pensionării, să ajung brusc printre oamenii cu veniturile cele mai mici din țară. Sigur, există pensia privată și ceea ce mai strângeam eu, dar nu am fost niciodată o persoană foarte calculată. Una peste alta, așa cum scriam mai sus, în România ești singur responsabil pentru tine însuși. Dacă tu pui deoparte suficienți bani, vei avea și la pensie destui. Altfel, în pofida faptului că ai muncit ca un rob, când ieși la pensie trebuie să fii pregătit să câștigi mai puțin decât oricare bugetar. (Și, când eram *project manager* la Loxon și plecam în Liban și Turcia, chiar munceam ca un rob – ziua mergeam la bancă să discutăm și să prezentăm, noaptea lucram să corectăm și să integrăm ce s-a discutat peste zi. Nu erau rare nopțile în care nu dormeam mai mult de trei ore.) Nu vreau să

demonizez bugetarii, știu din experiență că unii dintre ei muncesc foarte mult. Dar cunosc și situații în care, practic, nu fac nimic. Deci, dacă nu aveam grijă, perspectiva era ca la pensie să câștig mai puțin decât oricine.

Pe lângă asta, mai sunt alte aspecte foarte importante. O prietenă a trecut printr-o restructurare la PWC și și-a pierdut jobul. Lucra tot ca PFA. Câștigase destul de mult și avea strânși cam 50 000 de euro. Brusc, a început să trăiască din ei. A fost nevoită să trăiască din ei cam un an, până când și-a găsit de lucru (și asta a fost în Olanda, nu în România). Nu am o experiență directă, dar șomajul în România nu pare să fie la un nivel care să permită un trai decent. Deci trebuie să strângi nu doar pentru o potențială pensie, ci și pentru potențialele momente în care nu vei mai avea proiecte (că, deh, PFA...). În Belgia, dacă ING mă va da afară, voi primi salarii compensatorii și, în plus, șomajul în Belgia îmi va asigura (din câte știu) un procent important din salariul actual (că doar pe baza lui am contribuit) timp de șase luni. După aceea tot voi avea acel venit minim de vreo 700 de euro care, desigur, este total insuficient, dar te poate ajuta să mai treci peste două, trei luni. În concluzie, în Belgia, fără a lua în calcul salariile compensatorii, doar pe baza protecției oferite de stat, poți să rămâi fără job și să nu te atingi de economiile tale mai mult de jumătate de an. Probabil, poți supraviețui cam un an. Este o mare diferență. În România, după prima lună ești în criză.

Când am plecat din România munceam pe PFA, acum sunt angajat permanent. Și la ING România există salarii compensatorii (mai puține). În plus, în primul an în Belgia am fost tot PFA și am avut un venit net lunar de peste 8 000 de euro. Parcă e mai ușor așa să pui ceva deoparte (și șomajul oricum îl vei avea asigurat).

În plus, dacă te îmbolnăvești, în România ești tot pe cont propriu. Da, știu, aveam asigurare privată, dar în România asigurarea privată este destul de limitată. De exemplu, eu o aveam la rețeaua de sănătate Regina Maria. Asta înseamnă că eram legat de serviciile oferite de „Regina Maria”. Pentru orice altceva (și aproape orice boală serioasă înseamnă orice altceva) ar trebui să merg la stat. La stat, după cum știm cu toții, este gratuit. Dar, dacă vrei un serviciu bun, trebuie să plătești. Dacă vrei medicamente, trebuie să plătești. Dacă vrei atenție, trebuie să plătești. Dacă vrei să-ți aranjeze cineva perna, trebuie să plătești. Dacă vrei să nu iei foc, trebuie să plătești (și, uneori, degeaba). În Belgia (deși ai coplată), sistemul funcționează. În plus, funcționarea este diferită. Eu am și asigurare privată de sănătate, care funcționează diferit. Nu mă obligă să merg la „Regina Maria”, mă pot duce absolut oriunde și asiguratorul va deconta ceea ce trebuie să plătesc eu până la o anumită limită. De exemplu: să zicem că trebuie să stau internat șapte zile (cifrele sunt toate inventate) și că mă costă 400 de euro pe zi camera de spital. Contribuțiile la sistemul de sănătate vor deconta 200, asigurarea privată mai decontează 150, rămâne să plătesc eu 50. În fine, nu e chiar așa, pentru că foarte multe depind și de motivul pentru care te internezi (și de spitalul la care te internezi), astfel încât contribuția statului poate varia semnificativ. Dar, ca idee generală, cam așa funcționează sistemul.

În fine, ceea ce am vrut să arăt în aceste paragrafe lungi este că, inclusiv în situațiile în care ai un venit bun în România (de exemplu, 3 000 euro), asta nu te scutește de nenumărate probleme pe termen lung. Trebuie să ai grijă și să rezervi o parte din el pentru pensie, pentru boală, pentru șomaj. Sigur, un om prudent va face același lucru peste tot în lume, dar în România

trebuie să fii conștient de faptul că ești pe cont propriu și că, dacă se întâmplă ceva, statul te va abandona.

Societatea nu îți oferă instrumentele care au devenit standard în vestul Europei. Utilizând exemplul pe care l-am dat, vreau doar să arăt că pe parcursul vieții există foarte multe priorități (nu numai vacanțe și mașini, ci și cheltuieli legate de copii, de părinți în vârstă, de construirea unei case) și, de multe ori, planificarea viitorului nu este foarte sus pe listă, nici măcar pentru oamenii responsabili. O societate care creează instrumentele necesare se ajută, practic, singură pentru că elimină o potențială viitoare problemă.

De ce am plecat? Așa cum am explicat, principalele considerente au fost cele financiare și de acumulare a unei experiențe diferite care să mă ajute în carieră. Din perspectiva timpului care a trecut, lucrurile s-au mai schimbat. Viața în Belgia mi-a arătat câte probleme sunt în România și, în mod straniu, unele probleme mi-ar fi rămas complet necunoscute.

În România suntem atât de învățați cu unele lucruri, încât nici nu ne dăm seama că ele nu sunt în regulă și că se poate altfel. Belgia e o țară destul de birocratică și totul funcționează destul de complicat. Dar cuvântul-cheie aici este „funcționează”.

Voi menționa câteva din lucrurile care există în Belgia și nu există în România:

Un sistem de sănătate foarte bun – nicăieri nu îți dorești să fii internat sau să mergi la doctor, dar experiența în Belgia este total diferită de cea din România. Nu este vorba doar de respect și spațiu personal, de doctori care discută cu tine și îți explică, acestea sunt importante, dar pot înțelege că nu sunt esențiale, un sistem poate exista și fără ele. Dar percepția mea în România (și vin acasă destul de des, mai ales în anul COVID-ului am petrecut mult timp în țară) este că, pur

și simplu, pentru orice afecțiune mai serioasă ești pe cont propriu. Totul funcționează doar dacă „știi” pe cineva și chiar și așa începe să nu mai funcționeze. Sistemul sanitar românesc este, să recunoaștem, în pragul colapsului.

Apoi ar fi sistemul de învățământ. Eu nu am copii, dar am prieteni ai căror copii merg la școală, atât în România, cât și în Belgia. În România se pune foarte mult accentul pe acumularea mecanică a unor informații. Informațiile respective pot fi foarte bune, nimeni nu contestă, dar ele nu sunt contextualizate deloc, copiii nu înțeleg de ce sunt necesare, le învață pentru că „trebuie”. Am făcut voluntariat la ONG-ul „Ajungem mari” și am interacționat în mod direct cu copiii care merg la școală. Este incredibil cât de scăzut este nivelul. Noi întotdeauna ne concentrăm pe vârfuri, pe olimpiade, dar eu am cunoscut elevi de clasa a VIII-a care nu știau să facă adunări și scăderi. Acești elevi sunt traumatizați de două ori. În primul rând, pentru că nu acumulează cunoștințele de care ar avea nevoie pentru viață. Ei sunt, practic, înșelați de sistemul educațional românesc. În al doilea rând, pentru că trebuie să suporte disprețul profesorilor care îi consideră „proști”. Poate unii chiar nu sunt cei mai inteligenți, dar rolul profesorului nu este să pună etichete, ci să-i ajute să progreseze. În Belgia, din câte am văzut, se pune mult mai mult accent pe cooperarea elevilor, pe interacțiune și, în general, pe transmiterea unui sistem de valori, nu doar a unor informații.

Apoi vine infrastructura – cred că asta este evidentă. Nu e vorba doar de autostrăzi și drumuri, ci de absolut tot. În momentul de față sunt în România. În București, în Sectorul 1, ne încălzim cu două calorifere electrice, apa caldă vine din când în când; dacă menționezi asta, lumea se uită cu milă la tine și te întreabă de ce nu aveți centrală (adică oamenii au

acceptat că statul este în colaps, este bine că încă nu și-a pus nimeni centrală pe lemne în București, când vor apărea și întreruperile în alimentarea cu gaz, pasul următor, cred că se va ajunge și la asta), gunoaiile sunt aruncate pe stradă și nu sunt strânse de nimeni.

Apoi, în Belgia am acces mult mai facil la călătorii în Europa – poți lua trenul până la Londra, am fost cu Eurostar-ul, nu mai știu exact cât a durat, dar, oricum, sub 3 ore, mai puțin decât un drum până la Constanța; până la Paris cu trenul ajungi în o oră și douăzeci de minute, la Amsterdam în două ore. Din București este o provocare chiar și să mergi să petreci un weekend la Sibiu, să nu mai zic de Cluj.

Ce mai are Belgia? Atitudine mult mai civilizată a oamenilor cu care interacționez. Să explic: și în România am interacționat, în general, cu persoane educate, marea majoritate „corporatiști”. Acești oameni sunt destul de occidentalizați, cel puțin valorile lor sigur sunt occidentale. Dar diferența este că, inclusiv în acest mediu mai educat, agresivitatea rămâne în România mult mai ridicată decât în Belgia. Am constatat asta inclusiv în cazul meu, în trafic. Dacă cineva se oprește inexplicabil în fața ta, în Belgia abordarea (pe care o am și eu acum) este să gândești cam așa: „Oare ce s-a întâmplat? Poate i s-a făcut rău și are nevoie de ajutor? S-a stricat ceva la mașină?” Astfel, presupunerea este că un om normal, mediu, nu ar face un lucru negativ în trafic decât cu un motiv serios. În România, abordarea este cam așa: „Ia uite! Incredibil, câtă nesimțire! În veci o să rămânem la fel de necivilizați!” De foarte multe ori, motivele pentru care respectivul șofer oprește în fața ta sunt absolut identice în România și Belgia. Ceea ce diferă este atitudinea celorlalți participanți la trafic, care îi acordă credit și sunt mai răbdători. De foarte multe ori,

în România exact cel care pufnește disprețuitor și îi numește pe ceilalți mitocani este cel necivilizat.

Apoi, în Belgia, veniturile încep să nu mai fie atât de diferite. Chiar și în cazul meu, după un an în care am avut condiții speciale și care a fost, într-adevăr, semnificativ diferit, veniturile mele au scăzut și acum nu câștig mult peste ce câștigam când am plecat (este o diferență, dar nu atât de spectaculoasă). Dar există alte lucruri care fac parte din pachetul unui angajat și care sunt mult mai bine puse la punct. Am menționat contribuțiile pentru pensie, mai există deduceri pentru contribuții personale pentru pensii, compania îți oferă condiții foarte bune dacă accepți să folosești o mașină electrică sau una hibrid, am primit bicicletă de la companie (electrică) și, dacă venim pe bicicletă la birou, primim o anumită sumă (nu foarte mare) pentru fiecare kilometru parcurs, protecția socială este reală – nu am fost în situația respectivă, dar înțeleg că, dacă îți pierzi locul de muncă, veniturile îți rămân destul de ridicate timp de cel puțin șase luni.

Nu cred că e nevoie de nicio abilitate ieșită din comun ca să pleci din țară. Depinde și unde pleci. Probabil, îți trebuie mai mult curaj sau trebuie să fii o persoană mai indiferentă ca să pleci în Noua Zeelandă. Dar, cineva care poate veni de la Cluj la București sau viceversa poate merge și la Bruxelles. Este absolut aceeași distanță, în mod practic.

Plecatul din țară îmi pare ceva normal. Nu mi se pare nimic în neregulă ca oamenii să circule cât mai mult și nu văd motivul pentru care ar trebui să fie credincioși unui anumit loc. De asemenea, mergând prin Europa, au ocazia să vadă cum se fac lucrurile în alte părți. În plus, dacă e să fim sinceri, mulți dintre noi ne-am format citind literatura occidentală, urmărind filme occidentale, învățând din manuale

occidentale. Distanța dintre noi și un român „tradițional” este mult mai mare decât cea dintre noi și un francez obișnuit. Dacă e să fiu patriot în vreun fel, eu sunt mult mai mult un patriot european decât unul român.

Totuși, nu toată lumea pleacă în condiții bune sau, măcar, în condiții pe care să le poată controla cât de cât. Din păcate, sunt foarte mulți oameni care au plecat și care trăiesc în condiții îngrozitoare, care nu au contact deloc cu civilizația locului unde s-au dus și care trăiesc, practic, în mici gheto-uri. Cred că existența acestor mici gheto-uri prin Germania, Spania, Franța este un dublu eșec al României. Spun „dublu” pentru că economia României nu este în stare să asigure locuri de muncă pentru niște oameni nepretențioși, care s-ar mulțumi cu puțin și care, în plus, sunt dispuși să muncească chiar și în condiții grele; apoi pentru că România nu este în stare să se asigure că acești oameni primesc un tratament decent, deși are toate condițiile și tratatele posibile care i-ar permite să facă asta, în special în UE.

Ce propun eu României? Eu cred că ne descurcăm onorabil în România atât în domeniul IT, cât și în banking. La un nivel mai general, aș spune că educația e crucială. Trebuie să ne gândim cam ce fel de oameni vrem să populeze această țară peste 20–30 de ani. Vrem să fie bigoți, misogini, înspăimântați de alte culturi? E perfect, suntem pe drumul cel bun. Vrem să fie educați, capabili să se integreze în lumea modernă și să susțină o economie puternică? Trebuie să schimbăm ceva cât mai repede. Educația sexuală ar trebui introdusă în școli, educația civică ar trebui schimbată și îmbunătățită, religia trebuie să dispară ca obiect de studiu. Salariile profesorilor au crescut deja, poate ar fi timpul ca analfabeții să fie dați afară și înlocuiți cu profesori competenți.

Apoi ar fi solidaritatea. Am obosit de câte ori am auzit în România povestea cu asistații social. Totul e din vina lor. Nu zic că oamenii respectivi sunt niște sfinți, dar ei sunt produsul unui anumit mediu. Și acest mediu este, de fapt, cel al unui capitalism sălbatic. Din păcate, toți economiștii serioși ai României (de la Mugur Isărescu până la Florin Cîțu) au înghețat în timp și sunt contemporanii lui Milton Friedman. Părerea mea este că România are nevoie de mai multă solidaritate, nu de mai puțină. Salariile mizerabile ar trebui impozitate mult mai puțin sau deloc. Cu această ocazie poate unii dintre muncitorii care pleacă să lucreze în ghetouri pentru câteva sute de euro ar avea o alternativă. Cred că o taxare progresivă ar ajuta mult mai mult dezvoltarea țării. De asemenea, o taxare mai serioasă măcar a proprietăților imobiliare ar fi necesară.

Pentru mine, România e țara unde nu aș vrea să mă întorc, dar s-ar putea să fie nevoie, dacă așa vom decide. Aș fi mai preocupat de aspectele practice: cum să reușesc să mă protejiez de statul român. Mi se pare că România a fost pe un trend ascendent până spre finalul lui 2016. Probabil, degradarea începuse cu câțiva ani înainte, dar nu era încă observabilă. De atunci încoace mi se pare că mergem în jos. În 2019 a crescut mortalitatea infantilă. Pentru 2020 nu avem date, dar, dacă aceasta creștere se confirmă, ar fi pentru prima dată din 1996 când se întâmplă acest lucru. Mi se pare că această statistică este consecința degradării sistemului sanitar, care a ajuns să poată fi observabilă cu ochiul liber. Și e o consecință directă a scăderii calității învățământului. Să ne înțelegem, învățământul nu a fost niciodată prea grozav în România, dar măcar exista o anumită calitate a informațiilor transmise. În momentul de față nu mai este așa și este imposibil să obții doctori buni, juriști buni sau chiar cetățeni responsabili. Tocmai am revenit

în țară pentru sărbători și prima impresie este una deplorabilă. Este din nou frig în apartamente, la fel ca înainte de Revoluție. De asemenea, înțeleg că pot fi diverse explicații, dar singurul loc unde am văzut gunoi aruncat în stradă de compania care trebuia să-l ridice și lăsat acolo să putrezească a fost capitala Libanului, Beirut. Și, să nu uităm, Liban este descris în presă drept un „stat eșuat”. Probabil că nu este o coincidență.

Știu, de multe ori România este criticată pe nedrept. Uneori de străini, de cele mai multe ori de români. De câte ori pot, încerc să clarific lucrurile. Dar aș vrea să menționez un eveniment petrecut – dacă îmi amintesc bine – în 2018. În vara aceluia an, un grup de tineri români a fost arestat în Flandra, evenimentele au apărut în presă și se discutau în public la cantina băncii unde lucrez. Arestații nu au furat, nu au dat în cap și nu au fost teroriști. Nu au cerșit și nu au fost condamnați pentru vagabondaj. De fapt, din punctul lor de vedere, sunt convinși, nu au făcut nimic rău. Nimic diferit față de ce ar fi făcut în România. Și aud că acești oameni își petreceau timpul liber torturând și omorând pisici. Mi-a venit să intru în pământ. Pentru prima dată i-am înțeles pe cei care își ascund naționalitatea, nu vrei să fii asociat cu așa ceva. Primitivismul vine dintr-un Ev Mediu neîncheiat care nu poate să producă decât dezgust. Ei, dacă vrem să nu mai fim denigrați, poate ar fi o idee bună să ne civilizăm. Adevărul este că, de multe ori, suntem criticați pe drept: în medie, suntem mai puțin civilizați și mai puțin educați decât majoritatea occidentalilor.